

REALSKOLANS PROBLEM

Av fil. d:r NILS G. OHLSON, Stockholm

INGEN av våra skolformer har så många svårigheter att dras med som realskolan. Lärjungarna den tar emot, komma från skilda håll, tillbringa i den sin övergångsperiod och ställas efter fyra, respektive fem år inför ett examensprov. Ligger det sedan oro i tiden såsom just i våra dagar och lägger den sig också över en del unga sinnen, är det inte underligt, att arbetet särskilt i en realskola känns tungt och blir mindre effektivt.

Även av andra skäl kan om realskolan sägas, att den har det särskilt svårt. Den har varit och är alltjämt trängd från tvenne håll: från bottenskolan och från gymnasiet. Ger den efter för anspråken från den förra genom att ej göra inträdesproven för rigorösa, sjunker lätt standarden och bli därmed skolans utsikter att föra lärjungarna fram till gymnasiet mindre. Söker däremot gymnasiet hävda sina krav på tillräckliga insikter hos de inträdessökande lärjungar, som genomgått realskolan, blir det också svårt för denna läroanstalt att prestera tillräckligt. I förra liksom senare fallet är det realskolan, som blir föremål för klander. Det skall villigt erkännas, att kritiken i många fall är berättigad, men man får inte glömma, att det oftare är det s. k. systemets fel än de i skolorna arbetande lärarnas. I det följande skola just några av de mest framträdande avigsidorna i den nuvarande realskolans organisation och arbetssätt belysas.

Enligt gällande stadga har realskolan till uppgift »att utöver omfånget för folkskolans verksamhet meddela allmän medborgerslig bildning». I sin mångtydighet och obestämdhet är kravet på allmänbildning en relik från en tid, då nyhumanismen trodde sig kunna överblicka allt mänskligt vetande och därigenom höja sig till ren mänsklighet, men är i våra dagar en chimär. Mera verklighetsbetonat är däremot kravet på medborgarbildning, vilket ju återgår på franska revolutionens uppfostringstesor 1789, men torde trots sitt praktiska värde ha rätt svårt att bli uppfyllt på realskolans åldersstadium.

Arbetsättet i realskolan är icke tillfredsställande. Därpå tyder det relativt stora antalet underbetyg. Söker man efter orsakerna härtill, visar det sig, att omständigheter av skiftande slag spelat in. Visst finns det en del för studier obekväma barn, som lyckats ta sig in i läroverket men där icke prestera ett sådant arbete, att dess resultat kan godkännas. Men denna grupp synes knappast vara särskilt stor. Genom förbudet i läroverksstadgan att tillhöra samma klass längre tid än två år bli dessa lärjungar snart avpolletterade. Betydligt svårare är det för lärarna att komma tillrätta med sådana orsaker, som sammanhånga med den miljö, vari lärjungen befinner sig. Trasiga och upplösta äktenskap, oroligt hemliv och andra störande faktorer göra det omöjligt för ett barn att fullgöra, vad skolan fordrar. I dylika fall är det inte barnets eget fel, att det går dåligt i skolan, utan företeelser, över vilka varken ungdom eller lärare råda. Försumlighet och oordentlighet äro inte sällan och i betydligt högre grad, än man vanligtvis tror, miljöbetingade. Skolans dom drabbar därför ytterst dem, som bära ansvaret för att ha skapat den ogynnsamma miljö, som barnet vistas i.

En annan av realskolans mera framträdande svagheter är dess ämnesträngsel. Såväl den fem- som den fyraåriga typen börjar med sju och slutar med elva läroämnena, av vilka sistnämnda ej mindre än två språk äro obligatoriska och ett (franska) s. k. valfritt. Moderna psykologer skulle nog ställa sig rätt förstående, när ett barn, som timme efter timme kastas ifrån det ena ämnet till det andra, instinktivt reagerar på det sättet, att det då och då flyr in i sin egen lilla värld och därmed begagnar en av naturens egna, livsbejakande skyddsåtgärder, när den yttre verkligheten blir alltför onaturlig. Man kan då fråga sig, om det är förenligt med sund andlig ekonomi att tvinga en människa, till på köpet i en mycket ömtålig ålder, till att spänna viljan och koncentrera uppmärksamheten, när själva hennes natur lägger hinder i vägen. Att tukta denna alltför hårdhänt är inte tillrådligt. Såväl psykologiska fakta som erfarenheter allt ifrån antiken tala således ett helt annat språk än den nuvarande realskolans timplan, som i stället tillmäter barn en ofantlig receptionsförmåga och andlig vitalitet. Visst beror mycket på lärarens skicklighet och förmåga att entusiasmera, men det får därvid inte glömmas, att pedagogisk takt ålägger läraren både moderation och framför allt hänsyn till det växande barnets själsliv.

Undersöker man vidare, vilka de ämnen äro, som medföra de

flesta underbetygen, är det framför allt språk och matematik. Därmed har man också angivit ett av realskolans svåraste problem, nämligen språken. Den psykiska situation, i vilken ett barn i realskolans första klass införes, är en helt annan än den, som mött det under de 4—6 föregående folkskoleåren. Även om lärarna där efter bästa förmåga söka bemästra svårigheterna för barnet, vars insikter i modersmålet, särskilt om det kommer från ett dåligt eller bristfälligt hem, äro mycket ringa, och fortskrida metodologiskt i sin undervisning, blir det för kanske halva avdelningarna alltför mycket nytt, som möter nybörjaren vid hans första bekantskap med det främmande språket. Anhopningen av grammatiska termer även till ett mycket litet antal blir för barnet så påfrestande, att det snart nog icke kan följa med undervisningen. Mindre läxor hemma och mera övningar i skolan har varit en god pedagogisk regel under de senaste åren. Men då det visar sig, att tillräckliga övningar icke medhinnas, helst som arrangemanget med uppdelning av nybörjarklasser under en av ämnets lektionstimmar på grund av anslagsminskning icke får fortsätta och då vidare friluftsdagarna inkräkta, måste arbetsresultatet bli sämre.

Det finns emellertid ett sätt att råda bot på språkens miserabla ställning inom realskolan, och det är att lägga om hela språkundervisningen. Den bildning, som förr inhämtades vid läroverken och som man ännu strävar efter att bibehålla, var som bekant av språklig art. Den utgjordes till en början av insikter i de klassiska språken och hebreiska, så småningom i någon mån och slutligen i full utsträckning i levande språk. I våra dagar har man stort behov av språkkunskaper, men icke av dem i den form realskolan meddelar. En korrekt översättning till ett främmande språk behöver ingen annan människa i våra dagar prestera än just skolbarnen. Fonetiker, lingvister och andra vetenskapsmän, som syssla med språkforskning, må på grund av sitt yrke vara skickliga translatorer, men folk i gemen kan anlita en översättningsbyrå i fall av behov. En omläggning av språkundervisningen efter praktiska linjer skulle lika lite äventyra vår kulturella standard nu, som fallet var, när översättningarna på gymnasiet började ske från latin till modersmålet i stället för som tidigare tvärtom. Därmed komme realskolan att tjäna ett praktiskt behov och inte ett imaginärt och lära folk att förstå och kanske hjälpligt tala ett främmande språk. Språkstudiet skulle i realskolan avse att bibringa eleverna den förmågan, och

denna torde i dagar, som stunda, bli betydligt värdefullare än den för moderna barn så motbjudande konsten att tillämpa grammatiska regler på en svensk text. Som bekant skrives nästan aldrig i praktiska livet en svensk text först och göres en översättning därefter till det främmande språket. Den formella bildning ett grammatikaliskt språkstudium skänker, kan på goda skäl icke tillmätas det värde, som svarar mot det arbete, som kräves av både lärjungar och lärare. Därmed har man avvisat ett annat skäl, som brukar åberopas till stöd för ett bibehållande av de nuvarande språkstudierna. Vad slutligen gymnasiets anspråk på ett grundligt bedrivande av dem redan i realskolan angår, så får man hänvisa denna läroanstalt till självförsörjning. Det måste sätta ned sina anspråk och i realskolan se en brett lagd undervisningsanstalt, som har andra förpliktelser än blott och bart som förskola till gymnasiet. Den ansvällning denna skolform uppvisat under senare år, och den massproduktion av studenter, som därav blivit följd, visa, att gymnasiet som förskola till högskolor och universitet pekar ut över sina av dessa läroanstalter bestämda gränser. Den dyra apparat, som ett gymnasium utgör, skulle, med ej alltför stor uppoffring av kulturell ambition, kunna väsentligt beskäras och de därigenom vunna besparingarna användas på realskolans förkovran. Ty det klientel, som avslutar sina studier med studentexamen, har i det praktiska livet icke behov av vare sig latinska glosor, litteraturhistoriska petitesser, fysikaliska problem eller matematisk analys, färdigheter eller rättare sagt kunskaper, som äro dömda till snar glömska, om de icke nära nog dagligen uppfriskas. Befriades gymnasiet från dessa ungdomar, skulle det kunna mera ostört ägna sig åt sin egentliga uppgift: att förbereda för högre studier. Det skulle också självt få avgöra, vilka ungdomar det ville mottaga. För att emellertid göra urvalet så rättvist som möjligt skulle man kunna anordna antingen prov i nära anslutning till realskolans kurser eller ännu hellre en urskillningsklass, i vilken vederbörande finge visa sina anlag och sin förmåga att arbeta på gymnasialt sätt.

En uppdelning av realskolans och gymnasiets elevmaterial efter de nu i korthet skisserade grunderna skulle medföra påtagliga fördelar. Bland dem må nämnas främst den förra skolformens rehabilitering i det allmänna medvetandet och den senares inriktning på sitt egentliga mål. Härmed skulle följa, att realexamen bleve ett slutmål för de flesta läroverkselever och till på köpet ett respektabelt sådant. Den understödstagaranda, som trängt sig

in även i vårt bildningsliv och som tagit sig markerade uttryck i en allt mer stegrad aktivitet från lärares och en allt starkare passivitet från elevers sida, borde bekämpas och i stället uppbyggas en vilja till kunskaper och bildning. Rika möjligheter i form av fortbildningskurser, studiecirklar, korrespondensinstitut, brevskolor, radioföreläsningar, ströskrifter, folkbibliotek o. s. v. skulle stå var och en på förmånliga villkor till buds, om han eller hon tänkte på vidare utbildning. Funnes sådana möjligheter, skulle inte blott allt tal om andlig nedrustning upphöra utan också framåtanda födas. Och en sådan är betydligt värdefullare än studentstammens årliga tillväxt med något eller några tusental.

Realskolans effektiva och ändamålsenliga omdaning är ett samhällsintresse av första ordningen. Men att låta det fortgå som hittills, möjligen med en eller annan retuschering av ämnen och timmar, är att beröva vår andliga beredskap ett av de allra värdefullaste momenten. Här skola inte belysas andra brännande realskolproblem, som sammanhånga med denna skolforms organisation, såsom inträdesproven, anknytningen till folkskolan och gymnasiet, ämnesgrupperingen, utan blott uttalas en förhoppning om att realskolan bringas i kontakt med tiden själv och göres till en anstalt, som landet är betjänt av nu och i en framtid, som kommer att kräva betydligt mera av människorna än hittills. Utan radikalt nybyggnadsarbete torde dess öde vara beseglat, en ytterligare ökning av studentproletariatet att motse och därmed en minskning av hela landets förmåga till framgångsrik konkurrens under efterkrigstiden att befara.